

ÜÇ DİN BİR KADIN

Kadını gerek kız, gerek anne ve eş olarak yaratılanların zulmünden kurtaran İslam, onu Allah'tan gayri hiç kimseye boyun eğmeyen en yüce makama erdirmişti.

Kadın ile ilgili tartışmaların başlangıcı insanlık tarihinin başlangıcıyla aynıdır desek herhalde abartmış olmayız. Tarihten günümüze kadar neredeyse her toplumda kadın hep erkeğin bir adım gerisinde olan erkeklerle aynı haklara sahip olamayan, kendisine verilen kısıtlı hakların bile lütf olduğu düşünülen bir varlık olmuştur. Bu; eşitlik, saygı, ahlak gibi insani değerleri birinci planda tutan İslam inancına sahip toplumlarda bile böyledir.

Peki gerçekten İslam dini kadını ikinci sıraya alan bir din midir? Kadın erkeklerden daha aşağı derecede midir? Günaha daha mı yakındır? Akı ve dini eksik midir? Bu sorulara cevap vermeden önce semavi dinler olarak bilinen Yahudilik ve Hristiyanlığın kadın algısına bakmamızın faydası olacağını düşünmekteyiz.

Yahudi İnancında Kadın

Yahudilikte kadının rolü, eski dönemlerden beri var olan ataerkil toplum yapısına uygun olarak şekillenmiş ve sosyal fonksiyonlar cinsiyete göre tesis edilmiştir.¹

Tevrat'ta kadının yaratılmasıyla ilgili iki kıssa anlatılmaktadır. Birincisine göre kadın erkeğe eşittir ve hem kadın hem de erkek Tanrı suretinde yaratılmıştır.² İkincinde kadın erkeğin kaburga kemiğinden ve onun yalnızlığını gidermek üzere uygun bir yardımcı olarak yaratılmıştır.³ Adem'in Havva'dan önce yaratıldığını söyleyen Kitabı Mukaddes, Adem'i Havva'dan önce cennette avare olarak gezen ve canı sıkılan biri olarak

tasvir eder. O kendi asli kimliğini Havva ile birlikte kazanır. Havva ise Adem'i günaha sürükleyen adeta bir günah keçisidir. Tanrıyla ilk diyalogu bozmuştur; erkeği mutluluk diyarından uzaklaştırmış ve ilk kötülüğü işlemiştir.⁴

İlk günahla birlikte ilk cezalar da alınmıştır. Tanrı kadına âdet görme, ağrı içinde doğum yapma ve kocasına itaat etme gibi cezalar verirken; erkeğe toprağı ekip biçmek suretiyle emek harcayarak geçimini sağlama cezası vermiştir.⁵

Yahudilerde kadının birincil görevi ve varlık sebebi çocuk doğurmak ve yuvaya bakmak olarak nitelendirilir. Kadının kısır olması kınanma ve üzüntü sebebidir. Anne olarak kadının özel bir yeri vardır ve saygı gösterilmesi istenir.⁶ İbadette kadının rolü ikinci derecededir. Din görevlisi olamaz ve cemaatle ibadete katılamaz. Sadece uzaktan izleyebilir. Kadınlar cenaze merasimlerine de katılamazlar.⁷ Kadınlar erkek gibi giyinemezler.⁸ Başlarını örtmeleri gerekir. Kadının başını açması aşağılanma sebebidir ve halk içinde başını açmak küçük düşürücü bir davranış olarak görülür.⁹

Geçmişte, Yahudi toplumunda erkekler, kadınlarla ilişkilerinde temkinli davranmaları ve onarla fazla konuşmamaları konusunda uyarılırlardı. Erkekler için dışarı hayatı kadınlar içinde ev hayatı uygundu. Kızlar on iki hatta daha erken yaşta babalarının velayetin-

1 Harman, Ömer Faruk, "Kadın", DiA, İstanbul, 2001, c. 24, s.84.

2 Tekvin, 1:26-27.

3 Tekvin, 2:21-25.

4 Fidan, Hafsa, Kuran'da Kadın İmgesi, Vadi yayınları, Ankara, 2006, s.110-112.

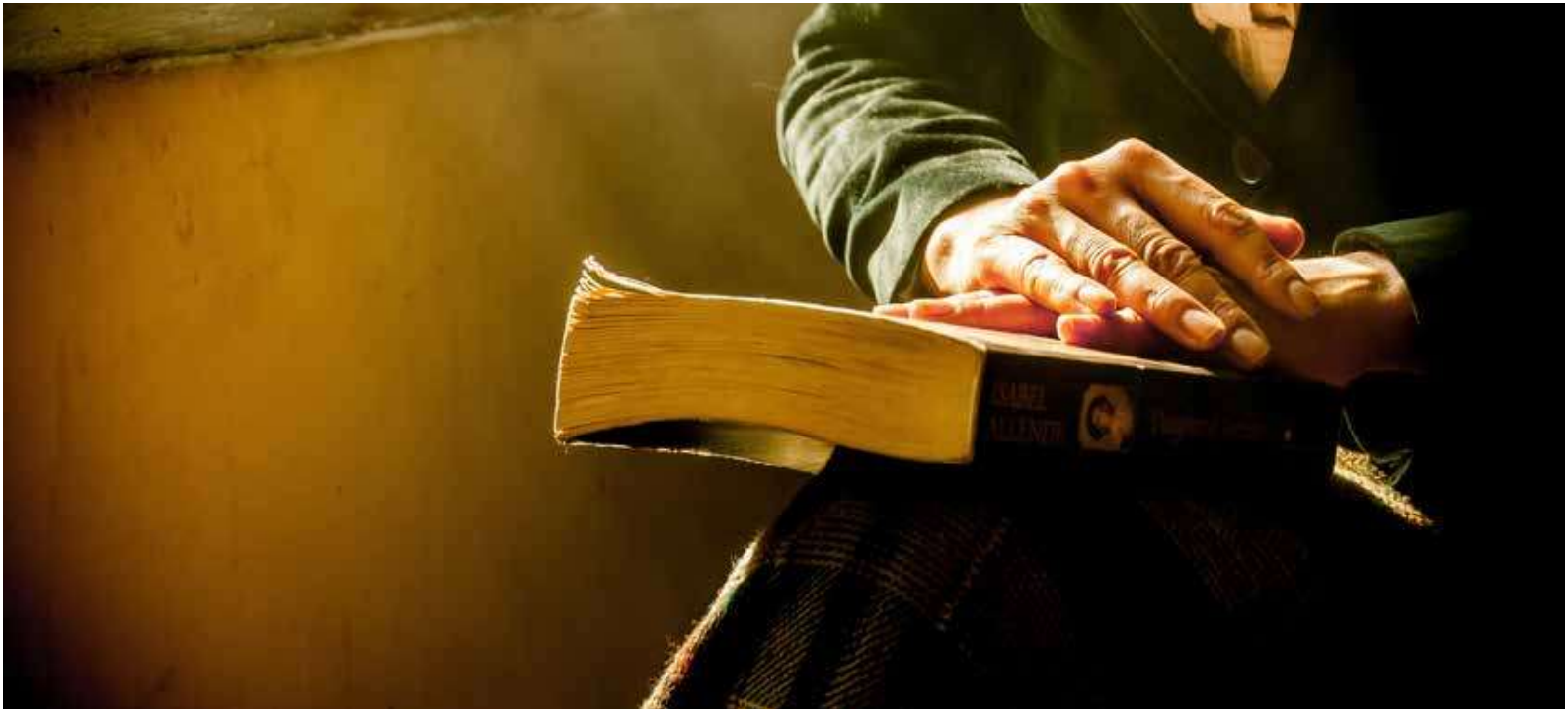
5 Tekvin, 2:16-19.

6 Harman, "Kadın", s.84.

7 Çıkış, 23:17, 34:23; Tensiye, 16:16.

8 Tensiye, 22:5.

9 Sayılar, 5:18; İşaya, 3:17.

den kocalarının velayetine geçerdi. Yahudi bir kadının edepsizlik ve kabul edilemez bir davranışı boşanma sebebi olabilir. Kadın mahkemede tanıklık yapamazdı. Doğum vb. özel haller sebebiyle belli bir süre toplumdan ayrı kalmaları gerekirdi. Bunların yanı sıra kadınlar Sh'ma'sın ("Duy, Ey İsrail! Rabbimiz, Efendimiz tektir") duasından dışlanırlardı ve dindar Yahudi erkekler günde üç defa şu duayı tekrarlarlardı: "Beni bir Gentile¹⁰... bir köylü...bir kadın yapmadığı için Allah'ıma şükürler olsun; zira kadınların, emirlere uyması gerekmiyor."¹¹

Miras konusunda da ayrımcılık vardı. Erkek evlat yoksa kız evlat mirastan pay alabilirdi. Ayrıca adetli kadınları pis sayarlar ve onlarla oturmaz yemek yemezlerdi.¹² Yahudi tapınağının dört kapısı vardı. Birinci kapıdan yabancılar dahil herkes girebildiği halde adetli kadınlar giremezdi. Tapınağın yıkılmasından sonra kadınlar Tevrat okuma ve öğretmeden de dışlandılar.¹³

Günümüzde Yahudi muhitinde kadınla ilgili farklı yorumlar getirme eğilimleri de söz konusudur. Ortodoks Yahudilik dışında kadınlar, gittikçe artan oranda erkeklerle eşit rol oynamayı ve Yahudiliğin kadına karşı tavrının yeniden gözden geçirilmesini istemektedir. Ortodoks Yahudilik ise kadına yönelik değişik yaklaşımlarda bulunma arzusunda değildir. Ancak bazı

Ortodoks çevrelerin kadının ibadete, Tevrat tetkikine katılımını arttırmaları ve sinagogun bölümlerini buna göre yeniden düzenlemeleri dikkat çekicidir.¹⁴

Hristiyan İnancında Kadın

Hristiyanlıkta kadına bakış; Hz. İsa dönemi, Pavlus dönemi ve Klise Babaları dönemlerinde farklılık gösterdiği gibi Hz. Meryem'in azize ilan edilmesinden öncesi ve sonrasında da farklılık göstermektedir.

Hristiyanlık, Tevrat'ta vurgulanan insanın Tanrı suretinde yaratılan varlık olduğu görüşünü savunur ve yaratılıştaki kadın erkek farkından bahsetmez. Buna göre insan, kadın ve erkek olarak yaratılmıştır¹⁵. Tanrı insanı erkek ve dişi olarak yaratarak kişisel onuru ikisine de eşit olarak vermiştir. dolayısıyla insan bir kişidir. Bu kişilik kadında da erkekte de aynı orandadır.¹⁶

İncil'de Hz. İsa'nın sadece erkeklerle değil kadınlarla da muhatap olduğu ve kadınların da İsa'nın peşinden gittikleri bildirilmektedir. Matta incilinde anlatılan İsa'nın dört bin kişiye yemek yedirdiği bölümde kadınların da bulunduğu görülmektedir.¹⁷ İsa'nın elinden şifa bulan ve günahları bağışlanan kadınlardan bahsedilir.¹⁸

10 Eski Ahitte ve Tanahta Yahudi olmayanlar için kullanılan terim.

11 Duby, Georges, Kadınlar Tarihi: Ana Tanrıçadan Hristiyan Azizlere, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, c.1, s.413-414.

12 Dikmen, Mehmet, İslam'da Kadın Hakları, Cihan Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 1990, s.19.

13 Duby, ag.e, c.1, s.417.

14 Harman, "Kadın", DİA, s.85.

15 Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri, çev: Dominik, Pamir, Yayıncılık Matbaacılık Ltd. Şti, İstanbul, 2000, s.99, par. 355-356.

16 Aynı eser, s.535.

17 Matta, 14:21.

18 Matta, 8:14-15; Luka, 7:48-50;13:13.

Pavlus dönemine geldiğimizde durumun değiştiği görüyoruz. Pavlus, Korintlilere birinci mektubunda evliliğin ancak zinadan kurtulmak için olması gerektiğini söylemiştir.¹⁹ Efeslilere mektubunda ise Mesih'in kilisenin başı olduğu gibi erkeğin de kadının başı olduğunu belirtmiştir. Buna göre kadın yalnızca Rabbe değil erkeğe de itaat etmek zorundadır. Koca da Mesih'in kiliseyi sevdiği gibi karısını sevmelidir. Anne babasını bırakıp karısıyla tek beden olmalıdır.²⁰ Pavlus kadının öğrenmesine izin vermiştir, kadın sükûnet içinde öğrenmelidir demekle birlikte, onun öğretip erkeğe egemen olmasına izin vermemektedir. Çünkü Havva Adem'den sonra yaratılmıştır ve Adem değil Havva aldatılıp suç işlemiştir.²¹

Hristiyan kültüründe Havva dolayısıyla kadın, yasak meyveyi Hz. Adem'e yedirdiği ve onun cennetten kovulmasına sebep olduğu için genellikle olumsuzca yer alır. Kadın günahın sembolüdür. Yeryüzüne günahı getirmiş erkeği baştan çıkarmıştır.²² Kilise Babalarından bazıları kadını melekleri baştan çıkarmak ve insan soyunu kötülüğe itmekle özdeşleştirmişlerdir. Havva ilk işlenen günah sonucu yalnız şehveti değil ölümü de dünyaya sokmuştur. Kadın, kötülük dolu, kıskanç, karsız ve tutarsız, tüm kavgaların ve haksızlıkların kaynağıdır. Onlar evliliği bile kötü görmektedirler. Papa Gregoire karı koca ilişkisinin de günden hâli olmadığını belirtmiştir. Katolik Kilisesince nikâh törenlerinde okunan şu dua bunu destekler mahiyettedir. "Günahla düştüm annemin karnına, günah işlemiş annem bana gebe kalırken."²³

Hristiyanlığın kadına karşı olan tavrı yeni Havva olarak tanımladıkları Meryem'den sonra değişmiş gözükemektedir. Meryem'in şöhreti bütün kadınlara yansımış, bütün kadınlar Meryem aracılığıyla kutsanmıştır. Kadın artık lanetli değildir; çünkü onun ırkı şimdi şanlı melekleri aşmak için gerekli olan şeye sahiptir. Şimdi Havva iyileşmiştir.²⁴ Ancak burada bütün kadınlardan bahsedilse de bu, Meryem gibi olan kadınlar için ge-

çerlidir. Kadınlar Meryem gibi saf ve temiz olmaya çalışmalıdırlar.²⁵

Yapılan değişikliklere, fikirlerin pozitif anlamda gelişmesine rağmen şimdiki inançta hala bazı kiliselerce yalnızca vaftiz olmuş erkekler ruhbanlık sırrını alabilirler. İsa on iki havarisinden oluşan bir kurul oluşturmak için erkekleri seçmiştir. Kilise Mesih İsa'nın seçimine bağlı kalmak için ruhbanlık sırrını sadece erkeklere vermektedir. Bu görev şimdiye kadar kadınlara hiç verilmemiştir.²⁶

Hristiyan toplumunda kadına olan bu tavır yüzyıllar boyunca devam etmiştir. Kadınlar uzun uğraşlar sonucunda ancak yakın zamanda bazı haklar elde edebilmişlerdir. Örneğin İspanya'da kocaya itaat zorunluluğu 1978 Anayasası ile kaldırılmıştır.²⁷

İslam İnancında Kadın

Kur'an'da insanın soyunun Hz. Adem'le başladığı bildirilmektedir. Allah insanları bir tek özden yarattığını ondan da eşini yarattığını söyler.²⁸

Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah, üzerinizde bir gözetleyicidir. (Nisâ Suresi 4/1)

Şüphesiz biz insanı, karışım hâlindeki az bir sudan (nutfeden) yarattık ve onu imtihan edeceğiz. Bu sebeple onu iştir ve görür kıldık. (İnsan Suresi 76/2)

Kur'an'ın, yaratılış meselsini anlattığı bu âyetlerin kasettiği mana çok tartışılmış ve farklı yorumlara sebep olmuştur. Taberi'ye göre ayette geçen "tek can" kelimesiyle anlatılmak istenen insanlığın ilk atası olan Hz.

19 Korintliler'e Birinci Mektup, 7:1-7.

20 Efeslilere, 5:22-33.

21 Timoteos'a Birinci Mektup, 2:11-15.

22 Sucu, Ayşe, Din ve Kadın, Lotus Yayınları, Ankara, 2005, s.39.

23 Harman, "Kadın", s.85.

24 Duby, Kadınlar Tarihi, s.407.

25 Bkz. Harman, a.g.m, s.86.

26 Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri, s.381 par.1577.

27 Ünal, Asife, "Hristiyanlıkta Kadın ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış", Dinler Tarihi Araştırmaları III: Hristiyanlık, Dünü, Bugünü ve Geleceği, Diler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara, 2002, s.135.

28 Nisâ, 4/1.

Adem'dir. O candan yaratılan eşten maksatta eşi, Hz. Havva'dır. Tefsirde konuyla ilgili şöyle bir hikâye anlatılır. "Adem, Havva yaratılmadan önce eşi olmaksızın cennette tek başına dolaşıyordu. Bir ara uyudu sonra uyandı ve yanında bir kadın gördü. Allah Teâlâ o kadını Adem'in kaburgasından yaratmıştı. Adem, ona ne olduğunu sordu. O, ben bir kadınıym dedi. Adem ona, niçin yaratıldın dedi. Kadın, sen benimle yaşayasın diye yaratıldım cevabını verdi."²⁹

Kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığı inancı tefsire giren İsraili haberler sebebiyledir. Allah Kur'an'da böyle bir şeyden bahsetmemiş Zümer suresinde insanları bir nefisten yarattığından bahsetmiştir.³⁰ İnsan suresinde de bu nefisin nutfeye olduğunu yani insanın ana maddesi olduğunu göstermektedir.³¹

İslam'da cinsiyet ayrımı üstünlük sebebi değildir. İslam bütün insanların tarağın dişleri gibi hukuken birbirine eşit olduğu gerçeğini ana esas kabul eden bir nizamdır. Kadın ve erkek arasında inanılacak esaslar bakımından hiçbir fark yoktur. Her ikisi de Müslüman olmak için aynı şeylere inanmakla yükümlüdürler. Her ikisinin de görevi Allah'ın emirlerine en iyi şekilde uymak ve yasaklarından da dikkatle kaçınmaya çalışmaktır. Kadın ve erkek birbirinin hak yoldaki yardımcısı ve destekleyicisidir. Yaratılışlarının amacı dünya ve ahiret mutluluğunu kazanmaktır.³²

İslam diğer dinlerin kadına yüklediği asli günahı reddetmiştir. Şeytan, Hz. Adem ve Havva'yı birlikte aldatmıştır. Hatta bazı ayetlerde suç sadece Hz. Adem'e isnat edilmiş gibidir.³³

Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: "Ey Âdem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?" Bunun üzerine onlar

(Âdem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem, Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı. (Tâ-hâ Suresi 20/120-121)

İslam'ın kadına verdiği haklar Peygamber Efendimizin "Müminlerin imanca en mükemmel olanı ahlaken en iyi olanlarıdır ve hayırlı olanlarınız da kadınlara karşı hayırlı olanlarınızdır"³⁴ sözünde de açıkça görülmektedir.

İslam hukukunda kadınlar, erkeklerin sahip oldukları her çeşit medeni hakka sahiptirler. Nikâh, hibe, süf'a, emanet bırakma, kiralama, emanet verme, vekâlet, şirket kurma, kısmet (taksim olunmamış maldaki hisseleri sahiplerine tahsis etme), dava, ikrar (bir kimseye kendinin başkasında olan malını haber verme), sulh, vasiyet vs. hemen hemen her konuda bütün hukuki haklara sahiptirler.³⁵ İslam'da miras hakkının erkeğe iki hisse kıza bir hisse şeklinde olması bir haksızlık gibi görünse de durum incelendiğinde bunun eşitsizlik olmadığı ortaya çıkmaktadır. Zira bu, "haklar ve sorumluluklar eşittir" prensibine dayalı olarak yapılan bir paylaştırmadır. Bu sebeple erkeğe iki kadın payı verilmektedir. Durumun böyle olduğu, anne babası ve çocuğu olmayan kişinin mirasının paylaştırılması yanında açıkça görülmektedir.³⁶

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz. Kadını gerek kız, gerek anne ve eş olarak yaratılanların zulmünden kurtaran İslam, onu Allah'tan gayri hiç kimseye boyun eğmeyen en yüce makama erdirmişdir. Kadını eski inanışların pençesinden kurtarmış ve bu konuda en iyi ve en doğruyu göstermiştir. İslam toplumlarında, kadınların bazı haklarından mahrum edilmesi, erkekten daha aşağı konumda olduğu düşünülmeleri ve buna yönelik uygulamalar İslam'ın kendisiyle değil daha önceki inançların İslam adı altında bu toplumdaki bazı kişilerce öne sürülmesi ve dayatılması sonucu ortaya çıkmıştır.

29 Et-Taberi, Tefsiri Taberi, Hisar Yayınları, İstanbul, 1996, c.2, s.435-436.

30 Sizi (insanoğlunu), tek bir nefisten (döllenmiş yumurtadan) yarattı. Daha sonra eşini de o nefisten (döllenmiş yumurtadan) oluşturdu. (Zümer 39/6)

31 İnsan (ile dünyanın kuruluşu) üzerinden uzun bir zaman geçti değil mi? Bu süre içinde o, hakkında bilgi olan bir şey değildi. Biz insanı, çok karışimli döllenmiş yumurtadan yaratık... (İnsan 76/1-2)

32 Tozduman, Aysel, İslam'da Kadın Hakları, Kadın ve Aile Yayınları, Ankara, ts, s.31-33.

33 Bkz, Bakara, 2/36; Taha, 20/121.

34 İmam Nevevi, Riyazü's-Salihin, terc: Mehmet Yaşar Kandemir vd, Erkam Yayınları, c.1 İstanbul, 2001, s.331.

35 Tozduman, İslam'da Kadın Hakları, s.173.

36 Bkz. Nisa, 4/12.